

Kontrowersyjne grupy kultowe i sekty

Analiza psychologiczna i prawna

Pod redakcją
Mariusza Gajewskiego SJ

Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna Ignatianum
Wydawnictwo WAM
Kraków 2011

Wstęp

Niewątpliwie o sektach i nowych ruchach religijnych można mówić i pisać na wiele sposobów. Niniejsza publikacja stanowi zbiór artykułów, które zjawisko grup kultowych ujmują przede wszystkim na sposób psychologiczny i prawny. Warto na samym wstępie podkreślić, że poszczególni autorzy – eksperci tematu – analizując grupy kultowe i sekty w sposób naukowy, nie rezygnują z komunikatywnego języka, co powoduje, że odbiorcą książki obok specjalistów tematu, może być również czytelnik, który dopiero „wgrzyza” się w omawiane tematy.

Idea książki zrodziła się podczas mojego miesięcznego pobytu w Hiszpanii, a dokładnie w trakcie tygodnia spędzonego w Loyola. Tak się złożyło, że odwiedzając różne miejsca, mniej lub bardziej turystyczne, natrafiłem na olbrzymią liczbę różnego rodzaju plakatów, ulotek, itp., reklamujących najróżnorodniejsze nowe ruchy religijne i sekty, które obecne są również w Polsce. Spotkałem w tym okresie również kilku emisariuszy pewnych grup kultowych oferujących mi „start w lepsze życie”. W tym momencie dysponując większą ilością czasu podjąłem pierwsze kroki zmierzające do zebrania autorów i wytyczenia linii przewodniej dla publikacji, co ostatecznie zaowocowało dzięki uprzejmości Wydawnictwa Ignatianum niniejszą pozycją.

Istnieje niewątpliwie silna potrzeba pogłębiania tematu sekt i grup kultowych, które wraz z rozwojem społeczeństwa „zasiedlają” kolejne nowe jego przestrzenie. Wolność religijna nieustannie od wieków postulowana i ochrania na różne sposoby – dziś silnie eksponowana – przeplata się wciąż na nowo z ciemną stroną ludzkiej natury, która skłonna jest podporządkować ducha sprawom nie mającym z duchowością nic wspólnego. Analiza grup kultowych z perspektywy nauk społecznych, w tym kontekście, wydaje się być należycie usprawiedliwiona, a może nawet wręcz oczekiwana.

Niniejsza książka wpisuje się swoją treścią w szeroki nurt badań nad zjawiskiem nowych ruchów religijnych z perspektywy – jak już wspomniałem wyżej – dwóch ważnych dyscyplin naukowych, którymi są nauki psychologiczne i prawne. W jej treści nie brakuje również odniesień pedagogicznych, socjologicznych czy teologicznych. Z pewnością autorzy piszący niniejszy tom nie wyczerpują tematu, nie o to jednak chodzi. To, co wydaje się szczególnie ważne i cenne w kontekście publikacji, to fakt, że autorzy dalecy od dogmatycznych osądów, w sposób profesjonalny, starannie i metodycznie odsłaniają czytelnikowi niejednokrotnie zawiłe i nie zawsze jasne mechanizmy funkcjonowania sekt i związane z tym oddziaływaniem prawne tego konsekwencje.

Należy mieć nadzieję, że prowadzona analiza zjawiska jaką poczynili poszczególni autorzy w swoich artykułach wzbudzi u czytelnika wiele wątpliwości i pytań – i dobrze, bo w nauce o to właśnie chodzi. Możliwość postawienia pytań stanowi początek refleksji, dzięki której rzeczywistość świata nas otaczającego może być lepiej poznana. W tym momencie chciałbym przywołać myśl, na jaką napotkałem swego czasu czytając *Dialogi Innych...* Małgorzaty Opoczyńskiej. Autorka z charakterystyczną dla siebie lekkością języka zauważa, że: „W świecie wytłumaczonym nic już nie miałoby sensu, chyba tylko szaleństwo”. Odwołuje się w tym miejscu do tej myśli, gdyż uważam, że nie można „nam” nigdy zapomnieć, że mówienie o rzeczach tak samo je nam odsłania, jak i poprzez swe interpretacje zasłania. Tak, mówienie interpretuje wciąż przedmiot, który w znaczeniach chce odsłonić, a to wymaga od badacza dystansu słów. Badanie zjawiska sekt, którego podjęli się poszczególni autorzy znamionuje język „maksymalnie neutralny”, „język dystansu”, to znaczy taki, który opisując nie „zasłania” tego, co opisuje, pozostawiając tym samym miejsce dla tego, który słowa czyta.

Słusznie w przedmowie do książki Władysław Kubik podkreśla, że nowe ruchy religijne prowokują liczne pytania zarówno natury teoretycznej, jak i praktycznej, co stanowi wystarczający powód dla podjęcia tematu. Rozdział otwierający całość napisany został przez Andrzeja Wołpiuka, który analizuje rodzaje i uwarunkowania postaw przyjmowanych wobec sekt w kontekście współczesnych problemów społecznych. W kolejnym artykule Dariusz Krok rozwija w sposób pogłębiony pro-

blematykę perswazji i psychomanipulacji w sektach, omawiając jej psychologiczne i społeczne korelaty. Tomasz Franc w swoim artykule opisuje czym jest ludzka tożsamość i ukazuje w sposób syntetyczny specyfikę procesu kontroli świadomości. Andrzej Jastrzębski podejmując problem sekt z perspektywy psychologii religii pochyla się nad problemem diagnozy i pomiaru wybranych psychologicznych korelatów religijności, a następnie odnosi je do zjawiska religijnej konwersji (inaczej mówiąc podatności na zwerbowanie do sekty). Nawiązując do współczesnych nurtów psychoterapii i stosowanych form pomocy psychologicznej i pedagogicznej, Mariusz Gajewski analizuje zagadnienie jakości i kierunku dla właściwej działalności konsultacyjno-interwencyjnej oferowanej członkom grup kultowych i ich rodzin. Anna Nowakowska w przygotowanym przez siebie tekście rozważa proces samoaktualizacji człowieka z perspektywy głównych założeń New Age. Joanna Frankowiak problem grup kultowych lokuje w przestrzeni profilaktyki społecznej, pisząc na temat społecznej profilaktyki wobec sekt. Autorka podejmuje zagadnienie na sposób teoretyczny, jak i praktyczny, czego owocem są ciekawe propozycje dydaktyczne w postaci specjalnych załączników i scenariuszy spotkań. Marta Romańczuk-Grącka swoim tekstem otwiera część prawną publikacji, gdzie w artykule zatytułowanym „Kontrola informacji w sektach destrukcyjnych a realizacja znamion ustawowych wybranych typów przestępstw” w sposób szczegółowy analizuje zakreślony przez siebie temat. Kolejny ważny tekst należy do Ewy Moniki Guzik-Makaruk, która koncentrując się wokół definicji sekty analizuje problem zależności: sekta religijna, a obowiązujący system prawa karnego. Ireneusz Kamiński w swoim artykule omawia wybrane normy prawa cywilnego w kontekście działalności grup kultowych. W tekście tego autora czytelnik odnajdzie ponadto bogate odniesienie do literatury przedmiotu. Maciej Szostak podejmuje natomiast ciekawą refleksję dotyczącą metodologii ujmowania zjawiska sekt i „rozpoczyna” na zakończenie książki dyskusję nad sposobem rozumienia i badania fenomenu nowych ruchów religijnych. Na szczególną uwagę zasługuje bogata bibliografia opracowana przez dwóch autorów: Ireneusza Kamińskiego i Pawła Szuppe, która z pewnością w sposób konkretny wzbogaca publikację. Dzięki obszernemu zestawieniu bibliograficznemu literatury przedmiotu z kilku ostatnich lat, czytelnik, chcący

pogłębić swoją wiedzę w zakresie grup kultowych i sekt otrzymuje cenną i skuteczną pomoc naukową.

W książce odnajdujemy myśli i spostrzeżenia autorów, które wcześniej nie były jeszcze w takiej czy innej formie publikowane. Zamiarem piszących nie było powtarzanie tego, co już znane i „wydawniczo” powielone. Problem sekt z jakim społeczeństwo polskie (ale nie tylko) boryka się już od lat, na różne sposoby obecny jest w przestrzeni społecznej. Zarówno w swym wewnętrznym, jak i zewnętrznym wymiarze grupy kultowe posiadają specyficzny olbrzymi i „naturalny ze swej natury” potencjał rozwojowy, co wymusza od badaczy ciągłego monitorowania zachodzących zmian zjawiska i opisywania ich, z coraz to nowych perspektyw.

W nieustannie zmieniających się społeczno-gospodarczo-prawnych okolicznościach społecznych problem sekt wydaje się być jeszcze wciąż niepoznany wystarczająco – zwłaszcza gdy ujmuje się go z perspektywy prawnej czy psychologicznej. Umieszczone w publikacji artykuły tematyczne zostały tak dobrane, aby wyjść naprzeciw owemu problemowi w sposób maksymalnie prosty i czytelny – uwzględniając oczywiście czytelnika o zróżnicowanym zakresie znajomości tematu.

Na koniec chciałbym z całego serca podziękować wszystkim autorom za trud włożony w opracowanie poszczególnych zagadnień oraz wykazaną cierpliwość w czasie żmudnej procedury wydawniczej i wyrazić nadzieję, że prezentowana publikacja stanie się dla czytelnika w swej zawartości dobrą inspiracją do tego, by zagłębić się w nią i odnieść z jej treści korzyść przynoszącą zadowolenie.

Mariusz Gajewski